

SIVILOMBUDET

OSLO FENGSEL
Postboks 694
4302 SANDNES

Vår referanse
2024/6676

Deres referanse

Vår saksbehandler
Inga Tollefsen Laupstad

Dato
17.12.2025

Fengselets oppfølging av Sivilombudets besøk i februar 2025

Sivilombudet mottok 20. oktober 2025 svar fra Oslo fengsel om hvordan fengselet følger opp anbefalingene gitt i rapport etter besøk fra Sivilombudets forebyggingsenhet 10.-12. februar 2025.

Fengselet innleder sitt svar med å vise til at fengselet ikke kan løse sitt samfunnsoppdrag alene, og at det er mange faktorer som fengselet ikke rår over. Fengselet påpeker at forhold som gjelder bemanning, bygg, budsjett og belegg går ut over kvaliteten på alt arbeid som fengselet gjør, inkludert dokumentasjonen av arbeidet som gjøres i forbindelse med bruk av sikkerhetscelle. Fengselet skriver også at de undrer seg over at forbedringene som er gjort etter Sivilombudets besøk i 2018 ikke i større grad er påpekt.

Sivilombudet anerkjenner at fengslene står overfor store utfordringer. Disse utfordringene har ombudet blant annet varslet Stortinget om tidligere i år, i vår særskilte melding om innlåsing og faktisk isolasjon i fengslene (2025). Vi forstår at disse forholdene kan gjøre det vanskelig å følge opp anbefalingene ombudet gir overfor det enkelte fengsel. Samtidig understreker vi at anbefalingenes formål er å redusere risikoen for krenkelser av rettighetene til de innsatte. Dersom fengselet vurderer at det ikke vil være mulig å følge opp anbefalinger er det avgjørende at dette formidles til overordnet myndighet.

Dette bidrar også Sivilombudet til, gjennom vår dialog med region, direktorat og departementet. Når det gjelder bruk av sikkerhetsceller spesielt, har vi nylig publisert en samlerapport etter undersøkelse av sikkerhetscellebruk i 13 fengsler. I denne rapporten gir vi anbefalinger til Justis- og beredskapsdepartementet om utformingen av sikkerhetsceller, ytterligere regler som gjelder lengden på opphold i sikkerhetscelle og forebygging av bruk av tvangsmidler og isolasjon. Denne rapporten peker på flere forhold vi ber om departementets oppfølging av. Justis- og beredskapsdepartementet har fått frist til 1. april 2026 med å orientere ombudet om hvordan disse forholdene følges opp.

Når det gjelder de konkrete anbefalingene gitt til Oslo fengsel, har fengselet i sitt svar gitt en oversiktlig orientering om sin oppfølging. Sivilombudets oppfatning er at fengselet har iverksatt flere tiltak som er positive og egnet til å imøtekomme bekymringene som er beskrevet i rapporten. Det er tydelig at fengselet har hatt en grundig gjennomgang av den

interne rutinen for bruk av sikkerhetscelle, og gjort en rekke endringer og oppdateringer av denne.

Nedenfor gjennomgår vi fengselets tilbakemeldinger per anbefaling. Anbefalingene er nummerert som i besøksrapporten.

Beslutning om plassering i sikkerhetscelle

- 1. Fengselet må sikre at sikkerhetscelle bare brukes når tiltaket er strengt nødvendig, mindre inngripende tiltak har vært forsøkt eller vurdert, og inngrepet er forholdsmessig.*

Sivilombudets anbefaling gjelder den faktiske vurderingen av om vilkårene er oppfylt i hvert enkelt tilfelle, og er blant annet knyttet til funnene om manglende vurdering av om det er en *fremtidig* hendelse som avverges ved bruk av sikkerhetscelle, at det er tvilsomt om bråk og uro oppfyller vilkåret i straffegjennomføringsloven § 38 bokstav c, manglende vurdering av om tiltaket var strengt nødvendig eller om mindre inngripende tiltak kunne være tilstrekkelig, samt manglende vurdering av forholdsmessigheten av tiltaket.

Fengselet har i sitt svar i liten grad kommentert de faktiske vurderingene konkret, men har bemerket at terskelen for å overføre noen til sikkerhetscelle på bakgrunn av støy er svært høy og at bygningsmassen gjør at støy fra enkeltinnsatte kan ha et ekstremt høyt støynivå. Fengselet har også påpekt at de må vurdere både hensynet til den som utagerer og andre innsatte. Sivilombudet har forståelse for at fengselets bygningsmasse gir særlige støyutfordringer. Det er likevel tvilsomt om det kan oppfylle vilkårene i straffegjennomføringsloven § 38 bokstav c at en innsatt lager støy.

Fengselet beskriver flere endringer som er gjort for å styrke dokumentasjonen av at vilkårene er oppfylt (se nedenfor under punkt 2) og for å øke kompetansen hos operative ledere. Sivilombudet er enig i at disse tiltakene vil bidra til å sikre at sikkerhetscelle bare brukes når vilkårene er oppfylt.

- 2. Fengselet må dokumentere en konkret begrunnelse for at alle lovens vilkår for bruk av sikkerhetscelle er oppfylt. Det bør sikres at innsatte er hørt.*

Fengselet har beskrevet at de har et stort fokus på dokumentasjon, og viser til at vurderingene av bruk av sikkerhetscelle blir gjennomgått i vurderingsmøter på hverdager med avdelingsledere, vaktledere, sikkerhetsinspektør og jurist. Rutinen for bruk av straffegjennomføringsloven § 38 er oppdatert slik at det fremgår der at sikkerhetsinspektør gjennomgår og kontrollerer alt som er dokumentert, og at vedtakene gjennomgås og godkjennes av fengselsleder. Fengselet har videre beskrevet at dokumentasjon har vært tema i avdelingsmøter og samlinger for operative ledere. Sivilombudet er enig i at dette er egnet til å sikre at det gis en konkret begrunnelse for at alle lovens vilkår er oppfylt.

Når det gjelder å sikre at innsatte er hørt, beskriver fengselet at det bestreber seg på tett dialog med den innsatte, men at det er tilfeller der det ikke er sikkerhetsmessig forsvarlig eller av andre grunner er umulig å oppnå dialog. Fengselet har tatt inn et punkt i sin interne

rutine om bruk av sikkerhetscelle og i malen for protokollen for sikkerhetscelle om at innsatte skal høres så snart situasjonen tillater det. Sivilombudet anser at dette er et godt tiltak for å sikre at den innsatte blir hørt.

3. *Fengselet bør ikke bruke sikkerhetscelle for å forebygge eller håndtere selvskading eller selvmordsforsøk.*

Fengselet har vist til at sikkerhetscelle overfor selvmordsnære personer eller innsatte som selvskader kun skjer i helt ekstraordinære, kortvarige nødssituasjoner. Fengselet ser videre en sammenheng mellom fengselets fokus på forebygging av selvskading og selvmord og nedgangen i antallet hendelser.

Sivilombudet vil berømme fengselets arbeid på dette området og påpeker at selv om vi i vår undersøkelse fant enkelte tilfeller av bruk av sikkerhetscelle overfor selvmordsnære innsatte, så er tallet relativt lavt. Sivilombudet oppfordrer fengselet til å fortsette å ha høyt fokus på det forebyggende arbeidet og ikke bruke sikkerhetscelle som et tiltak overfor de innsatte dette gjelder.

Oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle

4. *Fengselet bør sikre at spyttthette, tåregass og pepperspray ikke benyttes uten at det er strengt nødvendig, at mindre inngripende tiltak er forsøkt eller vurdert, og at det er forholdsmessig. Disse vurderingene bør dokumenteres.*

Fengselet har beskrevet at tvangsmidlene er benyttet innenfor regelverket, men at de er enig i at dokumentasjonen kan bli bedre. Rutinen for bruk av sikkerhetscelle er oppdatert, og som en del av rutinen er det også tatt inn at tvangsmiddelbruk i forbindelse med overføring til sikkerhetscelle skal dokumenteres i vedtaket og i journalen.

Sivilombudet understreker at Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) og Europarådets torturforebyggingskomité (CPT) har uttalt at pepperspray aldri bør brukes i lukkede rom, og at EMD i flere saker har fastslått at bruk av pepperspray i fengsel kan medføre krenkelse av EMK artikkel 3.

Sivilombudet konstaterer at rutineoppdateringene er et godt tiltak for å sikre at fremtidige vurderinger av tvangsmiddelbruk skjer innenfor regelverket og dokumenteres, men understreker den høye risikoen slik maktmiddelbruk innebærer.

5. *Fengselet bør sikre at det alltid gjøres en individuell vurdering når det brukes håndjern, kroppsvisiteres eller fratas klær ved bruk av sikkerhetscelle. Vurderingen bør dokumenteres.*

Fengselet viser til at de har revidert rutinene og har økt oppmerksomhet på dette.

6. *Fengselet bør sikre at innsatte på sikkerhetscelle får utdelt mat og drikke på en respektfull måte og så langt som mulig uten bruk av gulvluke.*

Fengselet er enig i at utdeling av mat skal foregå ved dør når det er sikkerhetsmessig forsvarlig, og har oppdatert rutinen i henhold til dette. Sivilombudet konstaterer at fengselet har fulgt opp anbefalingen, slik at hovedregelen er at mat skal gis gjennom luke i døra.

- 7. Fengselet bør sikre at det er mulig å ivareta personlig hygiene på sikkerhetscellene, uavhengig av om den innsatte ber om det eller ikke.*

Fengselet har kjøpt inn diverse hygieneartikler og oppdatert rutinen. Sivilombudet konstaterer at fengselet har fulgt opp anbefalingen i rapporten.

- 8. Fengselet bør styrke oppfølgingen av innsatte på sikkerhetscelle for å forebygge isolasjonsskader. Oppfølgingen bør bidra til at oppholdet blir avsluttet så raskt som mulig.*

Fengselet viser til at det er krevende å oppfylle kravet om meningsfull menneskelig kontakt når innsatte er i sikkerhetscellen, men at fengselet bruker de ressursene de har tilgjengelig når det er sikkerhetsmessig forsvarlig og at de jobber for at hvert opphold skal bli så kort som mulig. Fengselet har vist til at de har hyppigere rutinemessig tilsyn enn regelverket tilsier. Dette er et tiltak som var på plass under Sivilombudets besøk. Et nytt tiltak er at fengselet har oppdatert rutinen for sikkerhetscelle med å vise til tiltakslisten som gjelder ved forebygging av selvskaade, selvmordsforsøk og selvmord, og at denne gjelder så langt det passer.

Sivilombudet understreker betydningen av samtale og dialog med innsatte i sikkerhetscelle, både for å forebygge isolasjonsskader og bidra til å avslutte oppholdet så snart som mulig. Det hyppige tilsynsfrekvensen som Oslo fengsel praktiserer, er et godt utgangspunkt for å komme i dialog, selv om de fysiske forholdene gjør det vanskelig. Det er positivt at det er tatt inn et eget punkt i fengselets rutine om å forebygge isolasjonsskader, og at det er vist til den nevnte tiltakslisten, selv om denne bare delvis passer for innsatte som allerede er plassert i sikkerhetscelle.

- 9. Fengselet bør sikre at helsepersonell snarest varsles om alle plasseringer på sikkerhetscelle.*

Fengselet har redegjort for at rutinen er at helseavdelingen skal varsles uten ugrunnet opphold, og at legevakt varsles når helseavdelingen er stengt. I rutinen som fengselet har sendt Sivilombudet, er det imidlertid beskrevet at «Utenfor helseavdelingens åpningstider varsles legevakt/AMK når det blir vurdert som nødvendig».

Sivilombudet bemerker at rutinen ikke gir klart uttrykk for at legevakten skal varsles når helseavdelingen er stengt, og at rutinen derfor ikke er i tråd med vår anbefaling.

I vår rapport ble det kommentert at metoden for varsling ikke var tydelig nok for de ansatte i helseavdelingen. Fengselet og helseavdelingen har beskrevet at det har vært felles møte med gjennomgang av rutinen, og at de oppfatter at rutinene er klare og gjensidige forstått, og at disse skal evalueres. Sivilombudet ser positivt på dette.

Både fengselet og helseavdelingen har beskrevet at det ble gjennomført et møte med legevakten og bydelsoverlegen i august 2025, hvor fengselet var tydelig på sine forventninger. Fengselet uttrykker likevel bekymring for at legevakten ikke kan erstatte helseavdelingen, som nå har redusert åpningstid på grunn av færre innsatte i Oslo fengsel.

Sivilombudet oppfordrer fengselet til å fortsette dialogen med legevakten og bydelsoverlegen for å sikre felles forståelse for oppfølgingen som helsepersonell skal gi til innsatte som er plassert i sikkerhetscelle.

12. Fengselet bør sikre at innsatte kan ta kontakt med advokat under oppholdet på sikkerhetscelle uten forsinkelser og i full konfidensialitet.

Fengselet har beskrevet at det er mulig å kontakte advokat underveis i et opphold i sikkerhetscellen og at det i hovedsak gjøres ved fysisk besøk, ettersom det har manglet telefondekning ved sikkerhetscellene. Fengselet har videre beskrevet at de vil undersøke mulighetene for å koble opp en telefon i nærheten, og at kontakt med advokat er tatt inn i rutinen. Det er også lagt til ny tekst i vedtakene som viser til retten til fritt rettsråd ved klage.

Sivilombudet minner om at vi ikke fant noen eksempler på at den innsatte hadde fått være i kontakt med advokat i de 56 sakene vi undersøkte, til tross for at flere av de innsatte hadde bedt om dette. Det er derfor viktig at det er tatt inn et tydelig punkt om mulighet for å ringe eller motta besøk fra advokat i rutinen.

Vurdering av opprettholdelse eller opphør av sikkerhetscelle

13. Fengselet bør sikre at det gjøres fortløpende vurderinger av om lovens vilkår for fortsatt plassering i sikkerhetscelle er oppfylt. Fengselet bør dokumentere de fortløpende vurderingene minst hver sjette time.

Sivilombudet konstaterer at fengselet har fulgt anbefalingen ved å innføre en rutine for at oppholdet i sikkerhetscellen skal vurderes minst hver sjette time og én gang i løpet av natten. Vaktleder skal dokumentere vurderingen i den innsattes journal og i tilsynsprotokollen. Sivilombudet anser dette som en viktig endring for å bidra til å sikre at oppholdene i sikkerhetscellene blir så korte som mulig.

Fengselet har i tillegg innført en rutine om å innhente opplysninger som kan være relevant for forholdsmessighetsvurderingen fra andre. Sivilombudet berømmer fengselet for å inkludere alternative informasjonskilder, da det vil styrke grunnlaget for å gjøre en tilstrekkelig god vurdering.

14. Fengselet må sikre at sikkerhetscelleplasseringer avsluttes umiddelbart når lovens vilkår ikke lenger er oppfylt.

Fengselet beskriver at de fortløpende vurderer om vilkårene er oppfylt, og at de skal bestrebe seg på å dokumentere dette bedre enn i dag. Fengselet understreker at det er krevende å vurdere når oppholdet ikke lenger er strengt nødvendig, da loven har et

skjønnsmessig preg. Fengselet viser også til at de bestreber seg på at opphold også kan avsluttes i løpet av natten, men at dette i praksis bare vil skje unntaksvis fordi det er sårbart på natten med mindre bemanning og stengt helseavdeling, og at feilvurderinger kan få alvorlige konsekvenser.

Sivilombudet minner om at vi er svært bekymret for at innsatte risikerer å bli sittende for lenge i sikkerhetscelle, og at dette innebærer en risiko for umenneskelig eller nedverdiggende behandling. Sivilombudet anser at de endringene som fengselet har gjort i sine rutiner knyttet til fortløpende vurdering og samarbeid med andre instanser, vil kunne bøte på denne risikoen. Sivilombudet er likevel fortsatt bekymret for at innsatte kan bli sittende for lenge, særlig om natten.

Sivilombudet oppfordrer fengselet til å fortsette å ha bruk av sikkerhetscelle høyt på agendaen, og fortsette bevisstgjøringsarbeidet som er beskrevet i fengselets svar til oss.

Sikkerhetscelleopphold med særlig høy risiko for umenneskelig og nedverdiggende behandling

15. Fengselet bør iverksette særlige tiltak for å forebygge langvarig og gjentatt bruk av sikkerhetscelle

Fengselet deler Sivilombudets bekymring for flere av de innsatte som var lenge eller gjentatte ganger i sikkerhetscelle og har beskrevet ulike tiltak de gjennomførte underveis i oppholdene som gjaldt disse. Sivilombudet anerkjenner de store utfordringene og fengselets innsats i de konkrete sakene. Til tross for fengselets tiltak understreker vi at situasjonene innebar en stor risiko for umenneskelig eller nedverdiggende behandling er høy.

Fengselet bemerker at bruken av sikkerhetscelle har gått ned de siste årene og at fengselet vil fortsette å ha fokus på sårbare innsatte og å forebygge bruk av sikkerhetscelle.

Sivilombudet understreker at mange av endringene som er beskrevet i tilknytning til de andre anbefalingene, som tydelige krav til hvordan de innsatte skal følges opp, økt samarbeid med andre som kan ha informasjon, tydelig krav til når det skal vurderes om plasseringen kan opprettholdes, også vil være en fordel i de tilfellene hvor innsatte i særlig sårbare situasjoner blir plassert i sikkerhetscelle.

Forebygge bruk av sikkerhetscelle

16. Fengselet bør styrke sitt arbeid med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle, og involvere innsatte i dette arbeidet.

Fengselet har beskrevet at de har gjennomgang av plasseringene i sikkerhetscelle ved overlapp mellom vaktlederne og gjennom internkontrollen som gjennomføres av sikkerhetsinspektør og fengselsleder. Fengselet har også beskrevet at de vil involvere kontaktutvalget for innsatte i arbeidet med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle.

Begge disse tiltakene er gode og vil bidra til å styrke fengselets arbeid med å forebygge bruk av sikkerhetscelle. Sivilombudet oppfordrer samtidig fengselet til også å ta med de innsatte som faktisk har vært plassert i sikkerhetscellen med på evaluering.

Besøksrapporten omtalte flere forhold som tilsynelatende hadde en forebyggende effekt, som organisatoriske grep gjort i første og andre avdeling, aktiviseringsteam og ungdomsteam, og kommunikasjon og deeskalering som metode for konfliktforebygging. Samtidig pekte vi på utfordringer med å få til konfliktdepende kommunikasjon, vansker med å få til en trygg relasjon mellom innsatte og ansatte på grunn av lav bemanningsgrad, et høyt ansatt innsettelse, og vansker med å kommunisere på grunn av mangel på felles språk.

Vi merker oss at helsetjenesten i sitt svar til oss har informert om at de nå har en rutine for å gjøre en tverrfaglig evaluering ved gjentatt eller langvarig bruk av sikkerhetscelle, og at kriminalomsorgen, FPP og TSB kan involveres. Sivilombudet anser dette som et godt tiltak for å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle.

Avslutning

Oslo fengsel er i ferd med å bli midlertidig stengt i påvente av at det skal bygges nye lokaler. Innsatte er i ferd med å bli overflyttet til midlertidige plasser andre steder. I lys av dette og fengselets orientering om de tiltakene som er iverksatt for å følge opp ombudets anbefalinger i denne fasen, avslutter Sivilombudet med dette oppfølgingen av Oslo fengsel.

For sivilombudet

Helga Fastrup Ervik
avdelingssjef

Inga Tollefsen Laupstad
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent etter gjeldende interne rutiner og har derfor ikke håndskrevet underskrift.

Kopi til:

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Postboks 8005 0030 OSLO
Dep.

KRIMINALOMSORGSDIREKTORATET

Postboks 694 4302 SANDNES

KRIMINALOMSORGEN REGION ØST AVD

Postboks 694 4302 SANDNES

ADMINISTRASJON